

TYRÄKKITARHAKÄÄRIÄISEN
KARTOITUS LOVIISAN
TAVISTHOLMENISSA
VUONNA 2019

Jere Salminen 2019

Sisällysluettelo

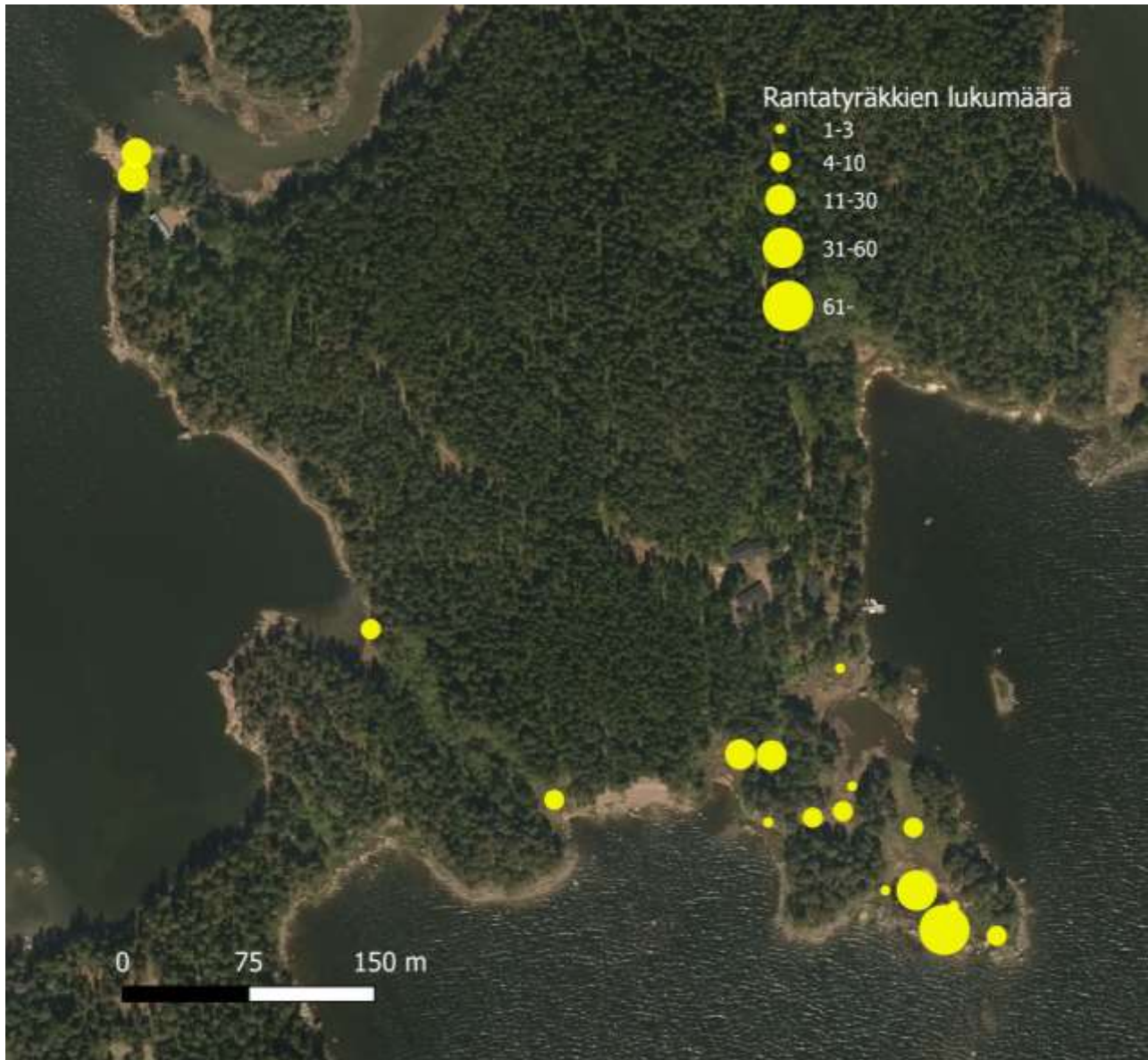
1 Johdanto	1
2 Menetelmät	3
3 Tulokset	4
4 Johtopäätökset	4
Lähdeviitteet	5

1 Johdanto

Tyräkkitarhakääriäinen (*Lobesia euphorbiana*) on Suomessa erittäin uhanalainen (EN) perhoslaji (Nupponen ym. 2019), jonka toukka elää tyräkeillä (*Euphorbia*). Suomessa lajin on todettu elävän ainoastaan rantatyräkillä (*Euphorbia palustris*). Tyräkkitarhakääriäisen levinneisyys noudattaa maassamme rantatyräkin levinneisyysaluetta, joka kattaa itäisen Suomenlahden ranta-alueen Porvoon Pellingistä itään.

Kuva 1. Selvitysalueen sijainti. Pohjakartta: Maanmittauslaitoksen peruskartta 7/2019.

Kuva 2. Rantatyräkin kasvupaikat ja runsaus Tavistholmenin etelä- ja länsirannalla vuonna 2019.

Tyräkkitarhakääriäinen lentää kirjallisuuden (mm. Razowski 2001, Svensson 2006) mukaan kahtena sukupolvena, ensin kesäkuussa, sitten elokuussa. Laji on pienikokoinen; siipien kärkiväli on 11–12 mm (Razowski 2001). Munat kehittyvät toukiksi pian aikuisvaiheen jälkeen, ja ilmeisesti usein myös aikuisvaiheen aikana. Ensimmäisen polven toukat varttuvat Svenssonin (2006) mukaan jo kesäkuussa, toisen polven elosyyskuussa. Toukka kutoo suojakseen version kärkien lehtiä yhteen. Tyräkkitarhakääriäinen esiintymistä on helpointa kartoittaa toukan isäntäkasviinsa tekemiä lehtikudelmia havainnoimalla (ks. kansikuva).

Selvityksen tekijä on havainnut toukkien tekemiä kudelmia Valkon–Fantsnäsin suunnalla heinäkuun alusta syyskuulle. Kudelmien määrät ovat olleet korkeita heinäkuun lopulta elokuulle. Toisen polven kehittyminen aikuiseksi asti vaikuttaa viileinä kesinä epätodennäköiseltä.

Tyräkkitarhakääriäisestä tehtiin runsaasti havaintoja Loviisan Korsholmenista alueella vuonna 2016 tehdyn luontotyyppiselvityksen yhteydessä (Salminen 2016). Kesällä 2019 kartoitettiin tyräkkitarhakääriäisen esiintymistä Loviisan Tavistholmenissa alueella, jolle on Valkon ja sen lähialueiden osayleiskaavan yhteydessä suunniteltu luonnonsuojelualueen perustamista (Kuva 1; tarkempi rajausta ks. Salminen 2019). Selvitysalueeseen kuuluu Tavistholmenin eteläinen ja läntinen ranta-alue. Samalla tarkistettiin lajin esiintyminen aiemmalla havaintopaikalla Korsholmenin länsirannalla. Inventointi tehtiin 4.8.

Kuva 3. Heat map tyräkkitarhakääriäisen kudelmien runsaudesta Tavistholmenin etelä- ja länsirannalla vuonna 2019. Runsausarvo on muodostettu laskelmalla kultakin osa-alueelta yhteen kudelmien kasvikohtainen runsausluokka (0 = ei kudelmia, 1 = 1–10 kpl, 2 = 11–20 kpl, 3 = yli 20 kpl).

2 Menetelmät

Tyräkkitarhakääriäisen esiintymistä inventoitiin havainnoimalla lajin toukan rantatyräkin versoihin tekemiä lehtikudelmia. Esiintyminen tarkistettiin kaikilta selvitysalueelta löydettyiltä rantatyräkeiltä. Niiden kasvupaikat olivat ennalta hyvin tiedossa samalla alueella touko–heinäkuussa tehdyn kasvillisuusselvityksen ansiosta. Rantatyräkin kasvupaikat ja lukumäärät on ilmoitettu Kuvassa 2. Kudelmien esiintyminen ja runsaus kirjattiin yhteensä 247 Tavistholmenin etelä- ja länsirannan rantatyräkiltä. Jokaisesta tyräkistä kirjattiin muistiin kudelmien runsaus karkealla luokituksella: 0 = ei kudelmia, 1 = 1–10 kpl, 2 = 11–20 kpl, 3 = yli 20 kpl.

Korsholmenin läntisellä rantaniityllä lajin esiintyminen tarkastettiin noin kymmeneltä rantatyräkiltä. Kudelmien määriä ei kirjattu vastaavasti muistiin kuin Tavistholmenissa, koska tarkoituksena oli vain selvittää, poikkesiko lajin runsaus kahdella alueella toisistaan.

3 Tulokset

Tyräkkitarhakääriäisen toukan tekemiä kudelmia esiintyi yhteensä 154 Tavistholmenin etelä- ja länsirannalla kasvavassa rantatyräkissä eli 62 %:ssa tutkittuja kasvivyksilöitä. Toukkien asuttamista rantatyräkeistä 92 %:lla oli kudelmia yhdestä kymmeneen kappaletta. Yli 20 kudelman kasveja löytyi vain yksi. Toukkien esiintymisrunsaus ei vaihdellut suuresti selvitysalueen eri osissa. Yli kymmenen kudelmia sisältäneitä rantatyräkkejä tavattiin kasvien määrään suhteutettuna eniten saaren luoteiskulmalla Metallirannan vanhan rantasaunan lähistöllä. Kudelmattomien kasvien osuus oli suurempi pienissä tai harvoissa rantatyräkkikasvustoissa kuin laajoissa ja tiheissä, mutta se oli paikoin korkea (lähes 50 %) myös eniten rantatyräkkejä kasvavalla osa-alueella etelärannan niemen kärjen tuntumassa sijaitsevalla rantaniityllä. Kudelmien runsautta selvitysalueen eri osissa on kuvattu raportissa heat mapin avulla (Kuva 3).

Korsholmenin länsirannalla kudelmien esiintyminen oli samankaltaista kuin Tavistholmenissa. Kudelmia ei löytynyt kaikista tutkituista tyräkeistä eikä yli kymmenen kudelman kasveja todettu. Tyräkkitarhakääriäinen esiintyi huomattavasti runsaampana Korsholmenissa vuonna 2016, jolloin yli kymmenen kudelmia sisältäneitä kasveja todettiin paljon enemmän ja kudelmattomia vain muutamia noin sadasta tutkitusta kasvista (Salminen 2016).

4 Johtopäätökset

Tavistholmenissa kasvaa rantatyräkkiä enemmän kuin Korsholmenissa, minkä perusteella Tavistholmenin kasvupaikat ovat tärkeämpiä tyräkkitarhakääriäiselle kuin Korsholmenin kasvupaikat. Molempien alueiden rantatyräkin kasvupaikat muodostavat yhteydessä merkittävän elinympäristöverkoston tyräkkitarhakääriäiselle. Sen merkitys on lajin uhanalaisuus huomioiden jopa valtakunnallinen. Lajin esiintyminen Tavistholmenin etelä- ja länsirannalla on vahva peruste niiden sisällymiselle mahdolliseen uuteen luonnonsuojelualueeseen.

Tyräkkitarhakääriäisen toukkia esiintyi Korsholmenissa runsaammin vuonna 2016 kuin 2019 – Tavistholmenissa lajia ei havainnointi vuonna 2016. Vuonna 2019 inventointiajankohtana elokuun alussa toukkien kehitys näytti olevan aikaisemmassa vaiheessa kuin samaan aikaan vuonna 2016. Tähän viittaa se, että useimmat kudemat olivat vielä pieniä kartoituksen aikana. Tämä on sikäli yllättävää, että suuri osa rantatyräkeistä oli kartoituksen aikana jo ruskaväryksessään. Eräistä tyräkeistä lehdet olivat jo paljolti varisseet. Kudelmien pienempi koko voi johtua useasta syystä: perhosen kannalta epäedullisista kasvien ominaisuuksista, myös toukkia vaivaavasta sairaudesta tai loisinnasta, jotka ovat usein perhosten luontaisten kannanvaihteluiden taustalla.

Vuoden 2019 vuotta 2016 pienemmistä yksilömääristä ei voi tehdä johtopäätöksiä elinympäristöjen muuttumisesta tyräkkitarhakääriäiselle huonommiksi. Lähtökohtaisesti laji voi taantua rantaniittyjen umpeenkasvun seurauksena, kuten kaikki ensisijaisesti avoimissa elinympäristöissä elävät lajit. Vaihtelua esiintyy Tavistholmenissa ja Korsholmenissa rantatyräkkien eri kasvupaikkojen välillä järviruo'on (*Phragmites australis*) määrän ja puuston varjostuksen perusteella melko runsaasti. Rantatyräkki näyttää sietävän varsin hyvin järviruo'koa; Tavistholmenissa ja Korsholmenissa se puuttuu vain kaikkein tiheimmistä ruovikoista.

Tyräkit näyttäisivät olevan puuston varjostamilla paikoilla keskimäärin hieman pienempiä. Kasvien koossa on kuitenkin huomattavia eroja kaikissa isommissa kasvustoissa.

Tyräkkitarhakääriäinen voi olla isäntäkasviaan herkempi ympäristömuutoksille. Vuoden 2019 kartoituksessa toukkien tekemiä kudelmia ei löytynyt merkittävästi enemmän vähän järviruokoa kasvavilla rantatyräkin kasvupaikoilla kuin runsaasti kasvavilla, ja sama vaikutelma on jäänyt myös vuoden 2016 havainnoista. Myöskään puuston varjostuksella ei näytä olevan suurta vaikutusta toukkien lukumääriin. Lajin esiintymistä on joka tapauksessa hyvä seurata Tavistholmenissa ja Korsholmenissa noin viiden vuoden välein.

Lähdeviitteet

Nupponen, K., Nieminen, M., Kaitila, J.-P., Hirvonen, P., Leinonen, R., Koski, H., Kullberg, J., Laasonen, E., Pöyry, J., Sallinen, T. & Välimäki, P. 2019: *Perhoseet*. Julk.: Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) 2019. *Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019*. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki. S. 470–508.

Razowski, J. 2001: *Die Tortriciden (Lepidoptera, Tortricidae) Mitteleuropas*. František Slamka, Bratislava. 319 s.

Salminen, J. 2016: *Loviisan Korsholmenin luontotyytit ja metsien suojeluarvot*. Raportti Loviisan kaupungille.

Salminen, J. 2019: *Loviisan Tavistholmenin ja Korsholmenin luontotyyppi- ja kasvillisuusselvitys 2019*. Raportti Loviisan kaupungille.

Svensson, I. 2006: *Nordens vecklare – The Nordic Tortricidae*. Entomologiska Sällskapet i Lund. 349 s.